

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Barnets tid som lektid, djuptid, sjuktid

Österlund, Maria

Published in:
Finsk Tidskrift

Published: 01/01/2020

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Österlund, M. (2020). Barnets tid som lektid, djuptid, sjuktid: Acceleration, deceleration och resonans i Jenny Lucanders bilderböcker. *Finsk Tidskrift*, (3-4), 101-112. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201148093>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Mia Österlund

Än leker ett barn i höstens gråa rök. Barnboksåret 2019

”Än leker ett barn i höstens gråa rök/ och en flicka går med blommor i handen/ och vid himlaranden/ flyga silvervita fåglar upp” skaldar Edith Södergran i dikten ”Höst” (1916). Bilden hon målar upp av det lekande barnet kan tas som in-teckning för ett barn som ännu får vara barn. En beslätad hållning, ett värnande om barndomen, ofta med poetisk inramning, både i visuellt och verbalt berättande, kännetecknar den pigga barnboksutgivningen på svenska i Finland, som också år 2019 levererar en mångsidig uppsättning berättelser.

Med trösten som in-teckning

Silkesapans skratt är en sällsam sorgebok, en hommage till bilderboksberättaren Stella Parland, vars kraftfulla och underfundiga barnboks-röst tystnade alltför tidigt och lämnade kvar samarbetsparterna och vännerna **Annika Sandelin** och **Linda Bondestam**. Boken berättar om en tapir och en silkesapa, som älskar att busa, att slå knut på en sovande orm eller placera ett reptilägg i ett fågelbo. Ibland är sengångaren, tukanen och glasögonbjörnen med i leken. Men silkesapan insjuknar och dör och de andra djuren begraver henne och lämnas med sin sorg. Valet av silkesapan är kongenialt, bilden av döden hjärtskärande. Men boken sliter sig loss ur det biografiska. Med sin koloristiska bildvärld och sina karakteristiska djurkaraktärer är den en systervolym till vinnaren av Nordiska rådets barnlitteraturpris, **Ulf Stark** och **Linda Bondestams** *Djur som ingen sett utom vi*, samt ett sorgearbete som också innefattar att Ulf Stark fattas det barnlitterära fältet. Deras stilrena samarbete *Diktatorn* som utkom 2010 återutgavs också 2019.

Silkesapans skratt är en påkostad konstupplevelse, med silvertryck och linneband i ryggen. Det första som slår emot en är försättsbladens kompakta svärta. Bondestam tar avstamp i Tove Janssons skogsskildring med dess svarta trädstammar i en intagande och berörande miljöskildring, utförd i skir lager på lager av dekorativa blad och frukter. Den myckenhet

regnskogen besitter sätter karaktärerna i perspektiv. De är små mot en natur som flödar. Då tapiren lägger sig i mossan och himlen faller ”tung droppar på henne och på hennes sorg” är tapiren liten som en lillfingersnagel under gigantiska trädtoppar och regnskyar. Greppet är hisnande och går i dialog med aktuell klimatkussion. Annika Sandelins text infogas organiskt på vita textremsor. Hon färgsätter språket, kryddar med exotiska, exakta namn på djur och växter: Cocoboloträdet (oljigt orange träd), kapokträd (bomulls-/silkesträd, enormt), hyacintpapegojan (världens största ara), rambutaner (tropisk lurvig frukt) och paranöt (närlingsrik nöt) pekar alla mot den regnskogsmiljö som gestaltas. Bondestam och Sandelin utvinner allt av sina karaktärsteckningen: silkesapans lena rörlighet, tapirens tyngd, sängångarens sävllighet. Den obotliga sorgen vill tapiren värka ut själv, men finner efterhand tröst i gemenskapen där djuren delar minnen av silkesapan. ”Mellan glasögonbjörnen och sängångaren fanns ett litet mellanrum, just lagom stort för en tapir. Där lade sig tapiren ner och drog in doften av deras varma fuktiga pälsar. Och mörkret slöt sig som en mörk filt omkring dem” lyder de trösterika slutorden.

Jenny Lucander har från den stund hon klev in på bilderboksscenen visat framfötterna. Hennes bilderböcker har nominerats till prestigefyllda priser och hon öser på med ambition och kreativitet. I *Vi är lajon!* berättar hon tillsammans med den svenska debutanten **Jens Mattsson** om två bröder som låtsasleker att de är farliga lajon på savannen. Den hjärtskärande jagberättelsen blottar hur barnet tampas med att begripa att sjukdomen slagit klorna i hans bror: ”Jag får klättra över gallret och ligga bredvid. Mamma och pappa håller varsin tass. Jag gör klor med fingrarna mot min brors arm och morrar. *Vi är lajon*, viskar han”. Lucanders stil är omisskännlig och försvarar barnets rätt till lek och betonar leken som ett sätt att hantera tillvaron. I *Jens Mattsson* har hon en god medberättare: ”Vid ett vattenhål hinner vi ifatt en tantzebra med rullator. Men hon bara skrattar när vi visar våra huggtänder.” Slutet antyder död, men det finns slående mycket tröst in-tecknad och inskriven mellan raderna och på bilderbokssidorna.

Lekbejakande diktbilderböcker

Med *Rassel prassel strössel. Poesi om stunder i stan* tar **Hanna Lundström** och **Maija Hurme** båda ett kliv mot något nytt. De två första Rassel prassel-böckerna mutade in ett sällan beträtt område i den finlandssvenska barnboksutgivningen, diktbilderboken. De ojämnheter som lurade bakom hörnet i bildberättandet drivs nu iväg av Hurmes dynamiska kritteckningar. Lundström har sedan debuten haft en distinkt ton i sina texter. Vare sig det är disktrasans dystra funderingar, eller det livsbejakande kaksuget som gestaltas hittar hon en rytm, samtidigt som dikten är lekfull. Boken utformas som en stadsvandring där det lilla barnets blick på staden dominerar. Omsorgen om detaljer är slående, som att försättsbladen är mattsvarta och papperskvaliteten god.

Annika Sandelins och **Karolina Pertamos** tredje diktbilderbok *Om jag fötts till groda* följer det inslagna spåret från *Potatisens dröm* (2016) och diktar drömmar. Samtliga dikter samlas kring temat: drömmandet. Den något mattare papperskvaliteten i de tidigare böckerna var mer tilltalande, det högblanka skapar distans. Men det är en randanmärkning till en i övrigt stilfull bok. Omslagsbild och baksida porträtterar en groda som drömmer om att vara padda och vice versa. Också försättsbladets grann gula färg är välvald och gör att boken andas kvalitet.

Sandelin har klivit fram som en av den finlandssvenska barnbokens mest namnkunniga berättare. Hon har ett brett register och rör sig ledigt mellan diktbilderbok, bilderbok och humorspackad mellanåldersbok. Pertamos signum är att låta samma bild illustrera två dikter, vilket skapar en särskild energi och flätar samman dikterna. Det färgrika berättandet kontrasteras i ”Myggans dröm” som koncist lyder ”Myggans dröm ser ut så här/ Att få vara den hon är”, vilket illustreras av ett helvitt uppslag där en knappt skönjbar mygga är det enda som avbildas. Dikterna är bakom sitt naturkamouflage samtidskommenterande, som i dikten om myran, för evigt associerad med flit och id: ”Myran drömmer om att sticka/ bort från alla arbetskvicka/ sluta springa runt och nicka/ Strunta blankt i verkligheten/ ägna sig åt sockerdieten”. Boken är lekfullt filosofisk, melankoli och eufori samsas mellan bladen.

Med *Fisens liv* tar **Malin Klingenberg** klivet in i bilderboken. Det gör hon tillsammans med den prisade **Sanna Mander**, känd från *Nyckelknipan* (2017) och *Prilliga prinsessboken* (2018). ”Fisar har liv som är orättvist korta/ ett ljud och en lukt, sen är fisarna borta/ En prutt är en

ensam och sorglig figur/ fast vissa kan drabbas av sagolik tur” diktar Klingenberg och tar fasta på fisens förgänglighet. Manders bilder målar upp en kavalkad av miljöer kantade av komik och flirt med retro. Hon har ett välutvecklat sinne för valörer och utnyttjar uppslagens dynamik till fullo men reducerar helst bakgrunden och frontar själva händelseförloppet. Sammantaget fångar bilderboksduon upp en anrik tråd ur traditionen, den skatologiska humorn. Klingenberg är skicklig på att skapa rytm och energi och väjer inte för oväntade ord. Mander å sin sida sekunderar med snitsiga detaljer. Det väloljade samarbetet bådär gott och kan följas upp med fler bilderböcker av samma snitt.

Humor och sinne för detaljer

I en era av direktuppkoppling med platstagna selfies vilar vykortet i ett nostalgiskt skimmer, som antyder att någon kostat på sig, både tid och pengar. Vurmar kring vykortet gör **Anna Härmälä** i *Kort från Farmor Flyttfågel*. Trenden att illustratörer skriver bilderbokstext gör sig gällande, vilket i det här fallet ger texten en lägre temperatur. Fågeln Fia föds i en trygg skogsmiljö befolkad av antropomorfa flygfän som duvor i Unikko-klänning eller jeans, de använder laptop, skejtar och kör glassbil. Till Fias trädgren anländer vykort med berömda landmärken från Farmor Flyttfågel. Införd randiga brallor och bar överkropp är hon i händelsernas centrum, som i Paris bland påfåglar med Louis Vuitton-kassar och Le Monde-läsande cafébesökare. Vykort sänds från spridda länder som Tanzania, Indien, Mexiko, Japan, Egypten. Behållningen ligger i att identifiera varje lands ikoniska detaljer. Senmodernt stadsmyster med skejtande katter i slöja eller en rullstolsburen fågel som fångas i en intim kyss markerar mångfald. Den dekorativa stilen omsluts av en varm humor och det episodiska greppet skapar en air av flyktighet. Härmälä förespråkar en öppenhet inför omvärlden. Det idoga resandet väcker heller ingen flygskam, eftersom det företas per egna vingar.

I den obrutna tillgänglighetens tid har väntans tillstånd eskalerat. ”Kollar batteriet i telefonen. Det är fulladdat, bra. Hon väntar. Tålmodigt. Hon väntar. Och väntarväntarväntar.” På mobilen skrivs lekens regler per mess. Antingen är du med eller inte. Bara ett klick från att bli raderad. *Vesta-Linnéa och vännerna*, den sjätte i sviten av **Tove Appelgrens** och **Salla Savolainens** nyfamiljskildring som gjort internationell succé med ett femtontal översättningar, utforskar

vänsällhet. Vem som vill vara med vem är en fråga som akut sysselsätter barn, och i bakgrunden deras ängsliga föräldrar som är medberoende i relationslotteriet. För det är rena vinsten att vinna en vän, medan att vilja vara vän, men hamna utanför är värsta nitlotten. Vesta-Linnéa vill vara med Mindy, som inte hör av sig. Att Alex erbjuder sin vänskap smakar inte. Appelgren fångar med humor och svärta vänskapens pendling mellan pirrande attraktion och pyrande irritation. Hennes bravur är lyhördhet samt utmejslad dialog och dramaturgi. Savolainens bildstil är lättsam och slängig. Bilderna fördjupar också berättelsen, som då de avslöjar att Alex är den första mörkhyade personen i en tidigare helvit bilderbokssvit.

De små förlagens inbrytningar

Även mindre förlag som Scriptum och Litorale ger ut bilderböcker. Både **Asger Albjerg** och **Magdalena Åbergs** *Storasyster Zille* och **Sandra Sundvik** och **Margareta Sandins** *Ditt & Datt och det borttappade leendet* är ambitiösa, men når inte hela vägen. I den förra är varken text eller intrig tillräckligt utmejslade och bildberättandet hämmas av en amatörmässighet. Att barnen har väldigt exotiska utseenden förbryllar då det inte förankras i texten. Texten i *Ditt & Datt* fungerar och ämnesvalet att inte vara tvungen att vara glad är fyndigt och ligger i tiden. Hos Sandin finns ett välutvecklat och drivet bilderboksberättande, med sinne för perspektiv och rörelse, men flera av bilderna är överlastade, oroliga och vinglar hit och dit. Den blanka papperskvaliteten gör inte bilderna rättvisa. Att det finns en undervegetation och vilja att bredda bilderboken är ändå mer än välkommet och här finns en potential att vidareutveckla.

Bland de mindre aktörerna finns **Carina Wolff-Brandt** som energiskt driver ett enkvinnasimperium med diger utgivning och gedigen läsarkontakt. I den fjärde boken i serien *Kalle Knaster, Miranda och Tavelmysteriet*, återupplivar hon beprövade mönster av traditionellt snitt. Kalle drabbas av påssjuka och en konsthandlare rör sig i bygden, ett mysterium vännerna är rustade att lösa vecklar ut sig och till deras hjälp finns spökvärlden. Berättandet är väloljat både i dialog och miljöteckning. Berättarglädjen smittar, och att konstverk står i centrum ger en extra dimension.

Med fantasistaden som fond

Lena Frölander-Ulf är inte den som trampar fast i ett vinnande koncept, sina fenomenala skrapböcker. Tvärtom utforskar hon modigt olika format. I *Nelson Tigertass* tar hon ett vågat språng in i barnromanen. Nelson Mareng tillbringar sommarlov hos sin excentriske morfar, som plötsligt inte längre har tid och i stället sänder hem Nelson per post. Nelson kommer bort och så vecklar ett vindlande äventyr ut sig i Berlurenstad, där kampen om ordningen i staden utspelar sig. Iklädd enbart pyjamas knyter Nelson vänskapsband inte minst med tigerhonan Zamba och de möter en kavalkad av figurer. Motståndsrörelsen riktad mot de hotande Ordningens vänner huserar exempelvis i Nisses minnesvärda grill, en korvmoj med en rosa flamingo på taket. Illustrationerna är mjukvänliga och budskapet att vara snäll och sann mot sig själv, trots lurande vargvärstingar och andra marodörer. Frölander-Ulf vill mycket med sin brett upplagda barnroman, infallen slår närapå knut på sig i sin iver att roa, men undertexten av samtidskritik blir svårgripbar. Mycket är bra, men det blir för mycket av allt. I en stramare variant hade Nelson Marengs omvandling till den modiga Nelson Tigertass engagerat mer och förbryllat mindre.

Avväpnande i sjukhusmiljö

Den fjärde boken om den levande leksaken *Nagu-nalle och kastasdjuren* utspelar sig i sjukhusmiljö. Edi har fått en skidstav i ögat och måste vårdas på det nya barnsjukhuset. Det är inte kul att tvingas övernatta där och genomgå en rad undersökningar. Till tröst har Edi Nagu-Nalle, men det gnisslar i relationen eftersom Nagu-Nalle är upptagen av att sy ihop och livrädda de bortkastade, trasiga gosedjur som finns på sjukhuset. Det största hotet utgör Gummi Gredelina, sjukhusstädaren som vill desinficera allt hon kommer över. Med fylliga personporträtt och fyndiga förlopp tecknas en vardagsförankrad, fantasifull historia. **Henrika Andersson** är en gudabenådad berättare och i samspel med **Christel Rönns** ömsinta och humoristiska illustrationer har kapitelboken hög svansföring. Bildberättandet är så bra att en kan stanna upp och bara njuta av att betrakta hur tassar spretar eller blickar byts. Anderssons efterord med tack till sjukhusclowner vittnar om ett visst produkttänkande: boken verkar tänkt för barnsjukhuset i första hand. Särskilt fint är att barnläsning vävs in så sömlöst både i text och i bild, som när karaktärerna läser Ulf Stark och Linda Bondestams *Djur som ingen sett utom vi*.

Storslagen avslutning på äventyrssvit

För *Pärlfiskaren* fick **Karin Erlandsson** Runeberg Junior-priset och en dubbelnominering till Nordiska rådets barnlitteraturpris och slog upp portarna till ett undervattensäventyr. Den tredje romanen, *Bergsklättraren* riskerade bli en transportsträcka, men i stället utvanns allt ur den ovälkomnande bergsmiljön. Miranda och hennes följeslagare den påstridiga Syrsa och den livskloka Lydia letar efter ögonstenen som den onda Iberis dolt långt in i berget. Tidigare har Erlandsson framställt Mirandas och Syrsas funktionsnedsättning, de är båda enarmade efter att farliga roshajar stympat dem, som mödolös, som ett emblem över vad en förmår trots begränsningar. Nu nyanseras gestaltningen genom att klättrandet utgör ett hinder då bara en arm finns att tillgå. Erlandsson skriver fram en tidlös berättelse med utsökt undertext.

I den fjärde och avslutade delen, *Segraren*, knyts trådarna ihop. Miranda och Syrsa vet allt om att längta och sörja. Sorgen kommer i många skikt, överst den efter läkekvinnan Lydia som offrades i bergen i deras gemensamma sökande efter den förödande ögonstenen som förvrider människors relationskompass. I *Segraren* äntrar Drottningen scenen, med sitt palats och sina gator av pärlor som måste vattnas för att inte förlora sin lyster. Hon är drabbande i sin gåtfullhet, och bidrar till slutuppörelsens crescendo. Erlandsson har en självklarhet i språket som är sällsynt, ett anslag som omedelbart mättar berättelsens dimensioner. Myriaden av flora och fauna färgsätter romansviten: sälmåra, tofslugg, åkerjak, pirar, piggsniglar. Eller maträtterna honungsindränkt kanelkastanj och violgröt på vetesviol. Namnen klingar som om de alltid funnits, och på nätet finns utförliga beskrivningar av deras egenskaper. Bipersonerna är rikt gestaltade bär namn som vetter mot det fornnordiska: Erk, Tran, Finn, Folke. Omsorgen om helheten är vad som gör en hantverksskicklig och gripande äventyrsvärld trovärdig. Så mycket av samtida fantasy- och äventyrsberättelser är orimligt röriga och imploderar av sin egen omöjlighet. Erlandsson svävar fritt över sådana klavertramp. Ögonstenen (Aqua ova), den mytomspunna moderpärlan är boksvitens hjärta. Den slår sönder familjer och mejslar ut det onda. En touch Turtschaninoff letar sig in i Erlandssons sätt att skriva: det egensinniga världsbygget, den omutbara feministiska grundförutsättningen, romanser sopas undan och vänskap ställs i förgrunden. Som helhet är *Legenden om ögonstenen* en mäktig vision av ett

samhälle byggt på kollektiv kraft och systerliga principer. Att jakten på ögonstenen kan översättas till en rad tillstånd som får föräldrar att överge sina barn, som psykisk sjukdom och missbruk, eller konsumtion och kapitalism ger texten dess grandiosa dimensioner. Svenskfinland har fått en ny stor berättare.

Hästflickan som inte ville rida

Ett himla tjat om hästar inleder **Peppe Öhmans** serie om Maja & Frank (Frank är hästen). Tilltaget att skildra en tjej som påhejad av sina mammors hästintresse övervinner sin hästskräck på ett ridläger tillför något nytt: den motvilliga ryttaren. Att Maja har två mammor, som dessutom flyter samman i en grumlig persongestaltning, är däremot en schablon. ”Mammorna förstod ingenting. Maja försökte förklara att hon och hästar helt enkelt inte hörde ihop. Hästar var bara inte hennes grej. Hon var inte som sina föräldrar.” På ridlägret, där ett elakt tvillingpar saboterar för de andra barnen och låser in Maja i en spilta med en häst, finner Maja en vän i hästkillen Robin. Att Robin tilldelas rollen som diabetiker ligger helt i synk med den starka bruksboksvurm som råder. ”– Det här är en insulinspruta och med den här mäter jag blodsockret, sa han som om det var världens naturligaste sak. Jag har diabetes. Vet du vad det är?” Det är präktigt. Och att de andra barnen äcklas av en så pass ostigmatiserad sjukdom förvånar. Enligt hästbokens kärnkliché får Maja den bångstyrigaste hästen, övervinner sin rädsla och axlar rollen som rättrådig räddare i det skruvade slutet. **Louise Winblads** bilder sätter tonen på ett sympatiskt sätt, men är tyglad. Friare tyglar önskas.

Ungdomsromanen återhämtar sig

Ungdomsromanen som länge varit satt på undantag verkar sakta återhämta sig. Med Zoo!-serien levererar **Kaj Korkea-aho** och **Ted Forsström** humorstinn högstadieskildring av en tid då tonåren briserar i fejsen på en. Serien placerar sig vägg i vägg med mellanåldersromanen och lånar det visuella berättandet därifrån. **Petri Otsamos** bildberättande passar som hand i handske. Det märks att han regisseras, bilderna medberättar organiskt intrigen. Serien präglas av uppsnappad jargong och ny teknik, som flyter över i bildspråket, det talas fyndigt om att ”installera en ny version av verkligheten.” Zoo-serien har sålts i 15 000 exemplar på svenska

och finska och nominerats till Finlandia junior, fått exportpriset Tulenkantaja, röstats fram som årets biblioteksbok och filmatiserats som tv-serie. *Zoo! Kärlek plz*, tar vid där den förra boken slutade. Atlas Frisk e-postar fortfarande sin bästis Elliott, som flyttat till Nya Kaledonien (avlägsen ögrupp i Malaysia med sporadisk uppkoppling). Boken bygger i sin helhet på Atlas brev och bilder (inklusive fyndiga filnamn). Den gryende kärleken till Sarah-li får en törn då Atlas kärar ner sig i bildvikarien Claudia. Greppet att ta tematiken flickor som förälskar sig i sin lärare och låta en pojke genomlida likadana kval är roligt. Atlas hänger med kompisarna Miniturken (från en felsägning av truck) och Dharampreet. Skolans coola killar Justus, som kom ut som gay i förra boken, och Liam får efterhand nyanser. Flickorna är trötta på stämningen i skolan, där alla stirrar i sina skärmar, och utlyser revolution. Tilltaget urartar i kladdigt fruktkrig i skolmatsalen, men antihjälten Atlas styr efterhand upp situationen. Att den första boken hade sina barnsjukdomar var uppenbart, särskilt i balansgången kring hur pk man var kring sexism och exotifiering. Att maskuliniteten sätts på spel är trots hinnan av pubertal humor bokseriens hjärteärende.

Julia Wickholms debut *Olivia, för alltid* sjuder av berättarglädje och energi. Olivia, femton år, hör inte till inngänget, som ölar, röker på och hånar henne och bästisen, som häckar hemma om fredagskvällarna. Olivia har slussats mellan en rad fosterhem för att slutligen landa hos genomsnälla Lasse och Lena. Då hon hittar ett bortsmusslat brev från sin biologiska mormor rasar förtroendet för fosterfamiljen och hon rymmer med sin katt Periwinkle. På vägen blir hon, som den impulsiva tonåring hon är, av med både telefon och plånbok och har att klara sig på ingenting. Hon fångas upp av transpersonen Fenix och ett kollektiv av unga i marginalen, som alla har det sämre än hon. De lever på att rota efter mat i soptunnor och låter bekymmerslöst dagarna gå i sin bubbla. Efterlyst av polisen håller sig Oliva undan hela sommaren, och vågar småningom söka upp sin mormor. Berättartemperamentet sprudlar, och ungdomsromanen har fått en ny frisk röst.

Monika Vikström-Jokela tar i *Lita på mig* språnget från sin hyllade mellanåldersserie om Ellen Annorlunda, genomsyrad av humor och livskloket, till ungdomsromanen. Boken etiketteras som en *Breakfast club*, kultfilmen från åttitalet som sammanför skolans persongalleri från sextigt queen bee till svartklädda deppare och nördar i ett slutet rum. Vikström-Jokela tecknar lyhört sitt persongalleri: ”Snusbula under överläppen. Ögonen lite sneda. Man skulle

tro att han har målat dem med kajal, men det har han nog inte. Han är som en staty med svart munkjacka och mössa”. Hon sekonderas av **Jenny Lucander** som illustrerar romanen. Att infoga bildberättande också i ungdomsromaner är nytt, det spiller över från serieromanen och används som ett medel att håva in ovilliga läsare som behöver bilder som uppbackning. Här är det annorlunda, eftersom Lucanders bilder föreställer de skisser huvudpersonen Li ständigt tecknar. Greppet markeras fyndigt av att en del bilder är överkryssade. De spretiga blyertsteckningarna ringar subtilt in gruppdynamiken. Vikström-Jokela skapar ett förtäta kammarspel då en grupp högstadieelever, alla utanför och udda, åker till Utö med välmenande skolkuratören Senja. Lis tankar om retreaten är låga: ”Här är jag med skolans missanpassade. Tico, Dinah, Sam, Merina. High five. När vi stiger iland sjunker Utös IQ med hälften.” Tre dagar av terapeutiska gruppaktiviteter i stormig skärgårdsmiljö är omtumlande. Li är medberoende i sin mammas psykiska sjukdom och håller käft av solidaritet. Pappans snitsiga Grankullafamilj med sambon Delete och småsyskonen Piff och Puff är som en avlägsen planet. Li hänger av medlidande med Merina, med sina barnsliga Hello Kitty-kläder och sin töntighet. Dragkampen mellan ungdomen och vuxenvärden innebär en grundstötning, där alla parter tvingas omvärdera allt. En paljettbeströdd jeansjacka skuren itu och fastspikad på farstubron bådär inte gott. Mörkret, utsattheten och skärgårdsöns dramatiska historia bildar fond till det omaka gängets växtvärk och en snitsig satir.

Böcker för unga vuxna

Henna Johansdotters drivna debut *Glasbarnen* är en dystopisk scifiroman som skildrar ett framtida samhälle där mänskligt och AI, artificiell intelligens, samspekar: ”Vi var prototyper. Experiment, aldrig menade att sätta foten utanför anläggningen”. Sextonåriga Taalia rycks ur sin tillvaro då det visar sig att hon är glasbarn, framodlad i laboratorium och försedd med bioteknologisk högteknologi. ”Folk odlades som tomater på rad. Fysiskt optimerade.” Hon är genrens typiska utvalda barn. Skildringen av hennes äventyr, ett förklätt utvecklingsdrama, är inträngande. Romanen väcker en rad etiska frågor och tar avstamp i ett citat av Mary Shelley i *Frankenstein* (1818) som dryftar likande frågeställningar om att skapa liv. Samhället Nya Fredliga Unionen omringas av en mur och styrs av extremistiska militanta Humaner, ett namn som signalerar ”newspeak”, som är ute efter de cybernetiska glasbarnen. Med rebellerna Nen, Raman och Davin (läs Darwin) slår Taalia tillbaka i den postapokalyptiska högteknologiska

framtidsskildringen som anspelar på vår tids stora frågor om teknik, etik och subjektivitet och är utpräglad crossover.

På Dream Hackers Disruption Agency – DHDA, ett anagram för ADHD –är kontorslandskapet nedmonterat (läs inbesparat) och reklamfolket kurar över sina bärbara datorer. **Ulla Donners** serieroman *Skiten* skildrar kompiskretsen på reklambyrån, veganfeminister som ska kränga prov, proteinrik potatiskorv och skriva köttsubstitutshistoria. Med satirisk och stilistisk briljans levererar Donner sin samtidsskildring och vann Serie-Finlandia. En #metoo-intrig slingrar sig över sidorna, och den proteinfattiga porven piffas upp med skalbaggar som blir fler och fler. Reklamarna går på afterwork trots osäkerheten kring deras anställningar och allt eskalerar. Helheten är minutiöst utförd i mattsvart interfolierat av modefärgen flamingorosa. Inspirationen från svensk serieroman är märkbar, men Donner står stadigt på egna ben och både roar och ruskar om. Särskilt livsstilsfeminismen blottar gliporna mellan snack och verkstad.

Summa summarum

Barnboksåret 2019 vittnar än en gång om bredd och förnyelse. Bilderböckerna, som är tio till antalet, håller hög kvalitet. Att förlagen satsar på att stärka ungdomsromanen är uppenbart och välkommet. Barnromaner och diktböcker förekommer också, och i gränstrakten mellan barn- och vuxenbok ges serieromaner och scifi ut. Att finlandssvensk barnlitteratur deltar i globala trender är solklart, men att böckerna har så egensinniga anslag är glädjande. Därför står de sig också internationellt sett, vilket inte är någon liten bedrift för en så pass smal utgivning.

Litteratur

Andersson, Henrika & Rönns, Christel, *Nagu-nalle och kastadjuven*, Förlaget.

Appelgren, Tove & Savolainen, Salla, *Vesta-Linnéa och vännerna*, Förlaget.

Albjerg, Asger & Åberg, Magdalena, *Storasyster Zille*, Litorale.

Bondekam, Linda & Stark, Ulf, *Diktatorn*, Förlaget, Berghs, 2019 (återutgivning).

Bondekam, Linda & Sandelin, Annika, *Silkesapans skratt*, Förlaget.

Donner, Ulla, *Skiten*, Schildts & Söderströms.

Erlandsson, Karin, *Bergsklätraren*, Schildts & Söderströms.

Erlandsson, Karin, *Segraren*, Schildts & Söderströms.

Frölander-Ulf, Lena, *Nelson Tigertass*, Förlaget.

Härmälä, Anna, *Kort från farmor flyttfågel*, Schildts & Söderströms.

Johansdotter, Henna, *Glasvaggan*, Förlaget.

Klingenberg, Malin, Sanna Mander, *Fisens liv*, Schildts & Söderströms.

Korkea-aho, Kaj & Forsström, Ted, *Zoo #3 Kärlek pliiz*, Förlaget.

Lucander. Jenny & Jens Mattsson, *Vi är lajon!*, Förlaget.

Lundström, Hanna & Hurme, Maija, *Rassel, prassel, strössel. Poesi om stunder i stan*, Schildts & Söderströms.

Sandelin, Annika & Pertamina, Karoliina, *Om jag föds till groda*, Förlaget.

Sandman-Lilius, Irmelin, *Tidens tiggare*, Litorale.

Sundvik, Sandra & Sandin, Margareta, *Ditt & Datt och det borttappade leendet*, Scriptum.

Vikström- Jokela, Monika, *Lita på mig*, Förlaget.

Wickholm, Julia, *Olivia för alltid*, Förlaget.

Wolff-Brandt, Carina, *Kalle Knaster, Miranda och tavelmysteriet*, Vingpennan.

Öhman, Peppe, *Ett himla tjat om hästar*, Schildts & Söderströms.